

Yenilikçi Ve Yaratıcı Sanatın Önemli Temsilcisi: Eserleriyle Antoni Tapies¹

Doç. Dr. Ayfer UZ²

Doç. Nurbiye UZ³

Özet

1923'te Barcelona'da Katalan bir ailenin çocuğu olarak doğan Antoni Tapies ilk gençlik yıllarında ciddi bir hastalıkla mücadele eder ve İspanya İç Savaşı'nın felaketlerini görür. 1944'te başladığı Hukuk eğitimini kısa sürede bırakıp sanata duyduğu ilginin peşinden gider. Otuz yılı aşkın sanatsal kariyerinden sonra Tapies artık evrensel olarak 20 yüzyılın ikinci yarısında çalışan en önemli sanatçılardan biri olarak tanınır. Sade olan ama aynı zamanda güç ve ifade dolu resimlerinde, kendi kişisel ikonografisini bulmayı, insanlar hakkındaki temel sorulara cevap vermeyi ve güzelliğın bulunabileceğini göstermek ister. Kum, köpük, toprak gibi sıra dışı malzemelerle ve doğal toprak renklerinin zenginliği ile gerçekleştirdiği eserlerinin ulaştığı plastik değer doğrudan izleyene geçer ve estetik boyutta anıtsal yüceliğe ulaşarak haz verir.

Nitel araştırma yöntemiyle yapılan bu çalışma ile sanatçının özgür ifade tarzı ve yaratıcı kabiliyetiyle ulaştığı derin anlamlar içeren ve estetik boyutta anıtsal yüceliğe ulaşan eserlerine dikkat çekmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Antoni Tapies, , Çağdaş Sanat, Kolaj ve Resim, Soyut Dışavurum.

An Important Representative Of Innovative And Creative Art: Antoni Tapies With His Work (1923-2012)

Abstract

Born in Barcelona in 1923 as a child of a Catalan family, Antoni Tapies struggled with a serious illness in his early yout and saw the catastrophes of the Spanish Civil War. After a short time at the Law School, he abandoned his legal studies in 1944 and pursued his interest in art. He became one of the most important artists working in the second half of the 20th century as he was universally recognized by art critics. He wanted to find his own personal iconography in his plain but also full of power works and expression, to respond to the basics about people and to find beauty and transcendence. The plastic value of his works with extraordinary materials such as sand, foam, soil and the richness of natural soil colors directly appealed to the viewer.

The aim of this study is to draw attention to the works that contain the deep meanings that the artist reached with his free expression style and creativity, and reach the monumental supremacy of the aesthetic dimension in his works.

Keywords: Antoni Tapies, Contemporary Art, Collage and Painting, Abstract Expression

¹ Bu makale, SADAB 4rd International Social Research and Behavioral Sciences Symposium'unda sözlü bildiri olarak sunulmuş, özeti özet metinler kitabında yer almıştır.

² Trakya Üniversitesi, Eğitim Fak. Güzel San. Eğ. Böl. Resim-İç Eğitimi ABD, Edirne, ayferuz@trakya.edu.tr

³ Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Heykel Bölümü, Eskişehir, nuz@anadolu.edu.tr

Giriş

Bu çalışmanın öncelikli amacı; içinde yaşadığımız çağın önemli isimlerinden biri olarak görülen Antoni Tapies ve onun çok yönlü düşünmeyi gerekli kılan sıra dışı eserleriyle ortaya koyduğu derin felsefeye dikkat çekmek ve anlamaya çalışmaktır.

Sanatçı avangard yaklaşımını sanat pratiklerinde cesurca ortaya koyar. Çok çeşitli malzemenin yapıt üzerindeki uyumlu birlikteliği, az sayıda rengin ve tonlarının zenginliği ile özgün yorumu ulaştır. Onun özgün yorumuyla eserlerinin plastik değeri doğrudan izleyene geçer, estetik haz verir, şaşırtır ve etkiler.

Araştırmada; eserleriyle günümüzde ve gelecekte ilham vermeye, ilgi çekmeye devam edecek olan sanatçının kısaca yaşam öyküsüne yer verildikten sonra yenilikçi ve yaratıcı sanat anlayışının temelinde yatan olgulara dikkat çekilmiş, eser örnekleri üzerinden genel değerlendirme yapılmıştır.

Nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen bu çalışmada verilerin toplanması “genel tarama” modeli çerçevesinde; konuyla ilgili kitaplar, dergiler ve internet kaynaklarından yararlanılmıştır. Literatür taramasından ve sanatçının eser görsellerinden elde edilen veriler “betimsel analiz” yöntemiyle çözümlenmiş ve sonuca gidilmiştir.

Antoni Tapies’in Hayatı Hakkında

Antoni Tapies, 1923'te Barselona'da kültürlü bir Katalan ailesinde doğar. Çok gençken bir akciğer hastalığından dolayı sanatoryumda iyileşmek için uzun bir süre harcamak zorunda kalır ve bu sürede ilk çizimlerini yapar, okur ve düşünür. Buradaki okumaları içinde Doğu kültürü ve felsefesi ile ilgili kitaplar da bulunmaktadır. Ayrıca Tapies, gençlik yıllarına denk gelen İspanya İç Savaşı'nın felaketlerini görür ve yaşamı boyunca bundan etkilenir ([http:1](http://1)).

1944'te Barselona Üniversitesi'nde hukuk eğitimi almaya başlar, fakat sanata duyduğu ilgi nedeniyle iki yıl sonra okulu bırakır ve sanata yönelir. Tapies sanat eğitimi için bir okula gitmez, bunun yerine dışardan pratik sanat eğitimiyle kendini geliştirir. Sanat yaşamının ilk yıllarında Gerçeküstücülükten, özellikle Paul Klee'den ve Katalan sanatçı Joan Miro'dan etkilenir ve daha sonra zamanla yapıtlarında Arte Povera'ya doğru bir yönelme olur. Sanatçı 2012'de, Barselona'da hayata gözlerini yumar (Thompson, 2014: 276).

Tapies'in Yenilikçi ve Yaratıcı Sanat Anlayışı Hakkında

İlk bařlarda daha çok sűrrealist ynű dikkat çeken Tapies'in erken dönem eserlerinde Doęu felsefesini benimseyen Max Ernst, Paul Klee ve Joan Miro'nun etkileri ne çıkar. Miro ile yakın arkadař olan Tapies, Miro'nun ilham kaynaęı olan sanatçılardan da etkilenir. Dramatik űiirler yazan űair Joan Brossa Tapies'in etkilenmiř olduęu kiřilerdendir. Dönemin Brezilya Konsolosu Joao Cabrol ile tanışmasıyla birlikte sosyal gerçekçilik ve sosyalizm konularına yönelir ([http 2: Söylenti Dergisi Websitesi](http://2: Söylenti Dergisi Websitesi)).

Tapies'in sanatı soyut biçime bűrűnmeden önce 1950'de Paris'e gider ve burada Max Ernst'in “Doęal Tarih” adını taşıyan frotaj serisine karřılık aynı adı taşıyan fakat sosyal içerięe sahip bir resim serisi gerçekleřtirir. Sanatçı bu seride doęanın transformasyonunu, evrimini, toplumu ve en son ařamada toplumdaki sınıf műcadelesini resmederek Sűrrealizm'de eksik bulduęu sosyal bilinci ne çıkarmayı bařarır ([http 3: ART TV. Sitesi](http://3: ART TV. Sitesi)).

Bundan böyle resimlerinin derin felsefesini, toplumsal bilinçle ortaya koyduğu sosyal gerçeklik oluşturacaktır. Bu felsefi derinlikle birlikte 1952'den sonra yapıtlarında ağırlıklı olarak soyut form ne çıkar, bu soyut ve yarı soyut resimleri sanatçıya űn kazandırır.

Tapies, 1952-1953 yıllarında yoęun bir çalıřmaya girerek çeřitli deneylerle kendine zgű “Arte Povera” (Yoksul Sanat) teknięini geliřtirir. Bu teknikle; yırtık tuvaler, saman, sicim, kumař parçaları, eski çoraplar gibi atık malzemeler űzerine karalanmıř kazınmıř, boya sıçratılmıř eski duvar yűzeylerini anımsatacak űekilde eserler oluřturur ([http 4: Filozof Net, 2019](http://4: Filozof Net, 2019)).

Tapies'in 1950'li yılların başında yoğun denemeleri sonucu geliştirdiği Yoksul Sanat; 1960'ların sonu 1970'lerin başında İtalya'da Art Povera (Yoksul Sanat) olarak kendini benimsetir ve bir akım olarak kabul edilir. Resim ve heykel sanatında ucuz, erişilebilir malzemeler kullanarak sanatın sınırlarını genişletir.

İlk olarak 1967'de Arte Povera ya da Yoksul Sanat olarak İtalyan eleřtirmen Germano Celant tanımlar. Yoksul sanat űzerine Celant bir yazısında “sanatçı-simyacılar sanat için alıřılmadı, hatta műtevazi malzemelerden yararlanıp öznelięe, hiyerarřı dıřı sanat pratiklerine, beklenmedik durumlara ve gelip geçici olaylara yűksek deęer vererek ‘canlıları sihirli yollarla dűzenler’” demektedir (Melick, 2015, s.58).

zgűrlűkű sanat hareketlerinin İtalyan kanadı olarak geçen Arte Povera dönemin dięer neo-vangar sanatsal yaklařımlar gibi sanat piyasasının ticari çıkarlarına karřı bir bařkaldırı özellięi

Yenilikçi Ve Yaratıcı Sanatın Önemli Temsilcisi: Eserleriyle Antoni Tapies

taşır. Akımın başlıca özelliği, gelip geçici, atık doğal malzemenin kullanımudur. Aynalar, cam, gazete, kumaş, kağıt gibi malzemelerin yanı sıra ağaç gövdesi, toprak, kum, çalı, çırpı gibi doğal malzeme ve hatta çeşitli canlı hayvanlar kullanan Arte Povera sanatçıları, 20. Yüzyıl sanatının sadece malzeme çeşitliliğini zenginleştirmekle kalmamış, aynı zamanda farklı malzemelerin süreç içindeki değişimini izlenebilir ve gözlenebilir kılarak sanat deneyiminin sınırlarını genişletmişlerdir (Antment, 2010, s.213).

Yoksul Sanat'ın erken dönem habercisi diyebileceğimiz İspanyol sanatçı Antoni Tapies, geleneksel malzemelerinin dışına çıkarak eserlerinde kendi özgün dilini yaratır. Boyanın içine farklı malzemeler karıştırarak çalışır. Özellikle boyaya, kil, mermer tozu, kum gibi çeşitli materyaller ekler, bunları kalın bir tabaka oluşturacak şekilde tuvalin yüzeyine sürer. Ayrıca resimlerinde ip, kağıt ve bez, kumaş, tahta parçaları gibi çeşitli atık nesnelere kullanır. Çok çeşitli materyallerin özgürce kullanımı ile Dada hareketini hatırlatırken kompozisyonun bütününde gerçek üstü bir yaklaşımla karşılaşılır. Hem Sürrealist hem de Dada izleri aynı anda etki eder ve izleyene farklı duygular yaşatır. Resimde sıra dışı nesnelere kullanımı geleneksel güzel sanatlar pratiklerinden oldukça farklı olarak görülür bu da kimi zaman çelişkilere kimi zaman tepkilere neden olur.

Otuz yılı aşkın sanatsal kariyerinden sonra Tapies artık evrensel olarak 20. yüzyılın ikinci yarısında çalışan en önemli sanatçılardan biri olarak tanınır. Sade olan ama aynı zamanda güç ve ifade dolu resimlerinde, kendi kişisel ikonografisini bulmayı, insanlar hakkındaki temel sorulara cevap vermeyi ve güzelliğin ve aşkınlığın bulunabileceğini göstermek ister. Sanatçı insanlığın sorunlarına karşı her zaman ilgili ve duyarlıdır; bunu en alçak gönüllü nesnelere oluşturduğu eserleriyle ortaya koyar ([http 1](http://1)).

Tapies'in eserleri, İspanya'daki gerici Franco rejimi tarafından baskı altına alınan Katalan milliyetçiliğinin simgesi haline gelir ve bir kuşak İspanyol soyut ressamın esin kaynağı olur (Graham-Dixos, 2010, s.519).

Eserleriyle Tapies

İnformel sanat araştırmaları Tapies'in ilgisini çekmiştir. Kalın boya hamurunu kazıyarak, çizerek veya yırtarak duvar grafitilerini çağrıştıran zengin anlatımlı izler, insanı andıran figürler, sıradan eşya biçimleri, harfler ve işaretler eserlerinde öne çıkmıştır. 70'li yılların başında asamblajlar, kabartmalar veya heykellerinde yer alan nesnenin kaba varlığı iyice belirginleşmiştir. Çeşitli kuramsal metinlerle de desteklediği yapıtları, dünyanın bir trajik

görünümü fakat aynı zamanda da bilginin aranışı olarak kendini ortaya koyar (Eroğlu, 2015: 279).

Resim 1. Tapies, 1945, Kendi portresi, Kağıt üzerine, kalem, boya, karışık teknik.

Resim 2. Tapies, 1946-47 Kağıt üzerine boya, mürekkep ve kolaj, 40x31 cm.

Tapies'in 1940'lı yılların başındaki çalışmalarında; natüralist geleneğe uygun resimler yaptığı görülür. Sanatçının kağıt üzerine boya ve kalemlerle yaptığı "kendi portresi" ilk çalışmalarına örnektir (Resim 1). Daha sonra sanatçı; Resim 2'de görüldüğü gibi eserlerinde kolaj tekniğini kullanarak farklı malzemeleri bir yüzey üzerinde kompoze etmeye başlamıştır. Sanatçının bu yapıtları özgün sitilinin ön denemeleri olarak değerlendirilebilir.

1952'den sonra yaptığı resimler soyut formları içerirken malzemede sınır tanımız tutumu öne çıkar. Değişik atık malzemeleri tuval üzerinde bir araya getirerek kompoze ettiği kolaj ve asamblaj çalışmaları önem kazanır. Yalnızca tuval üzerine değil duralit, tahta, karton plakalar vb. gibi farklı yüzeyler üzerine de kompozisyonlarını kurar. Ayrıca bu dönemde sanatçının çalışmalarında sosyal mesaj taşıma zorunluluğunu esnemiş ve daha özgür anlatım alanı yaratılmıştır.

Resim 3- Tapies, 1956, metal kepek ve keman, nesne montaj ve boya, 200x150x13 cm.

Resim 4- Tapies, 1962, Karışık Malzeme, "Pintura Bastida" 162x130cm.

"Pintura Bastida" isimli eserinde Tapies, arkadan görülen bir tuval kasmağının kaba gerçeğinin doğal görünümünü ön plana çıkarmış ve başka bir resimsel eklemeye gerek duymamıştır (Resim 4). "Sanatçı genellikle gizli olan "gerçeklik" türünün en titiz tetkiklerle açarak görünür hale getirirken betimlediği diğer "gerçeklik" –normalde tüm ilginizin boş yere ona kaydığı tuvalin duvara dönmüş yüzünde gizlidir" (Thompson, 2014: 276).

Resim 5- Tapies, 1971, Gerilmiş tuvalin arka yzüzü ve üzerinde pantolon.

1971 yılında yine tuvalin arka kısmı olan tahta çerçevesi alanı kullanarak tuvalin ötesindeki alan kavramını ele alır. Bu çalışmaya bir eklemeye yapar ve pantolonu tuvalin üst kısmına asacak şekilde yerleştirir. Tapies, sanatta sınırları zorlayan yeni bir yaklaşımla ve yeni bir felsefeyle kendini ortaya koyarken sanat tarihinde; sıra dışı ezber bozan, şaşırtan, bir sanatçı olarak özel bir yere sahip olmayı da başarmıştır.

Resim 6- Tapies, 1963, tuval üzerine karışık teknik, 163x163cm.

Yapıtlarındaki kompozisyon bütünlüğünde kullandığı soyut somut biçimlerle kendi sembol ve işaret sözlüğünü yaratır. Eserlerinde görsel doku ve gerçek doku ilk dikkat çeken unsur olarak ortaya çıkar. Genellikle kahverengi, siyah, bej renkler ve bu renklerin zengin gri tonları hakimdir (Resim 6, 7). Sanatçının eserleri biçimsel olarak güçlü bir ifadeye ve duygusal derinliğe ve estetik bütünlüğe sahiptir.

Yenilikçi Ve Yaratıcı Sanatın Önemli Temsilcisi: Eserleriyle Antoni Tapies

Resim 7- Tapies, 1968, tuval üzerine karışık teknik.

Resim 8- Tapies, 1969, (Saman ve Ahşap) tuval üzerine montaj, 150 x 116 cm.

Her zaman atık malzemeye ilgi duyan Tapies kolaj tekniğiyle birlikte bu yapıtlarında mobilya parçaları gibi üç boyutlu, büyük eşyaları montaj tekniğiyle eserlerindeki kompozisyonda yerini alır. Sanatçının bir yüzey üzerine veya üç boyutlu tasarımlarında atık malzemelerden yola çıkarak gerçekleştirdiği asamblaj tekniğinde eserler öne çıkmaktadır (Resim 8).

Resim 9- Tàpies, ‘‘Saman Yığıını’’, 1970, tuval üzerine karışık teknik, 73.5x92 cm.

Gerçek nesnelere bir yüzey üzerinde estetik bir bütünlük içinde yan yana getirilmesi izleyende farklı etkiler yaratırken, sanat estetik sorgulamasına yol açar. Tàpies’in sanatını yalnızca estetik boyutta düşünüp sorgulayarak anlamak mümkün olmamaktadır. aęa her yönden bakabilmeyi, sosyal, politik, ekonomik açıdan toplumu ve bireyi değerlendirebilmeyi gerekli kılar. ağın sanatçısı teknoloji ve bilimle yol alır. Sosyal olaylara, sorunlara, insanın içinde bulunduğu karmaşaya sanatıyla yorum getirir, eleştirir, sorgular, cevap verir. Antoni Tàpies, tktm çılgınlığı, tatminsizlik içinde gelip giden, kaos ve karmaşanın içinde yaşamayı kabullenen çağın insanını içinde bulunduğu durumla yüzleşmeye, karmaşayı çözmeye dahil eder.

Tàpies kendi özgün sanat dünyasını yaratırken sosyal sorunlara duyarlılığı her zaman önemli olmuş ve son dönemlerde bunu yorumlarken gerçek nesnelere bir araya getirerek kurduğu resim, heykel çalışmalarıyla kendini göstermiştir. İçinde yaşadığı dünya ve sorunlarıyla sanatçıda karşılığı eserlerinde gizlenmiştir.

Resim 10- Tàpies, 1990 Nuvol i Cadira/ Bulut ve sandalye (Heykel)

Yenilikçi Ve Yaratıcı Sanatın Önemli Temsilcisi: Eserleriyle Antoni Tapies

Resim 11- Tapies, 1996, “Llibre I Coberts” Bronz Heykel, 26,5 x 69 x 42 cm

Bronzdan yapılmış bir kitap ve kitabın üzerine saplanmış şekilde duran bıçak, çatal, kaşık gibi gerçek mutfak gereçleri görülmektedir (Resim 11). Sanatçının eserlerinde her zaman karşımıza çıkan semboller bu eserde de öne geçer. İzleyeni parçalar arasındaki ilişki ile çelişkiye düşürür, sentez yapmaya, düşünmeye ve anlamaya zorlar. Gerçek nesnelere eserlerinde etkili bir şekilde kullanan sanatçı özellikle 1970’li yıllardan sonra asamblaj ve montaj tekniği ile çok çeşitli gündelik eşyalar kullanarak obje heykeller yapmıştır.

Resim 12- Tapies, 1998, figüratif çalışma, Karışık teknik,

Resim 12’de görüldüğü gibi Tapies’in özellikle son dönem çalışmalarında simgesel anlatımlara dönüşen figüratif öğelerin öne çıktığı da görülür.

Antonia Tapies eserleri bir bütün olarak incelenip değerlendirildiğinde karmaşanın içindeki derin hayat akışının her türlü duygusuyla yüzleşmek mümkündür. Yaşamın derin etkileri sanatçının eserinde görsellik kazanır ve izleyene geçer.

Sonuç

Sanatçının yoğun bir arayışı içinde barındıran sanat deneyimi; özgün, sıra dışı yorumu ile ulaştığı estetik değer ve aynı zamanda toplumsal ve sosyolojik mesajları olan sanat eserleri. Farklı atık malzemelerin uyumlu birlikteliğiyle oluşturduğu sosyal içeriğe sahip sanatçının bu eserleri ile bir anlamda sanata erişilmez dūřuncesinin yıkıldığı ve sanat ile toplum arasında kopan bağı yeniden gūçlendirdiđi de öne sürülebilir.

Karmaşayı da içinde barındıran resimsel betimlemeleri hiç kuşkusuz başarılı bir sentezin sonucu ortaya çıkmıştır. Soyut ile somut, biçim ile içerik, gerçek ile gerçek dışı gibi pek çok zıtlığı aynı düzlemde bir uyum içinde işlemiştir. Eleřtirel tavrı, Katalan kimliği, felsefi görüşleri, Dođu maneviyatı, karşı politik duruşu, eserlerinde çok çeşitli materyal ve malzemelerle gūçlenmiřtir. Karmaşık, yalın renkli, ince, estetik ve derin anlamlar içeren kompozisyonlar kurmuştur. Gerçek sanat; var olan duyguyu açığa çıkarıp yeni dūřünceler geliştirir, yeni dūnyalar kurar ve yeni dūnyalar arar. Tapies'in baştan beri kendini adadığı sosyal içerikli sanat anlayışı her dönem eserlerinde var olur ve seyirciyi derinden etkiler. Sonuç olarak karşıtlıkları barındıran Tapies'in eserlerindeki, özgürlük ve doğallık, zihnin ve hafızanın aktifliği, yaratıcılığın en üst düzeyi, derin durgunluk, gizem ve büyüleyici sonsuz haz izleyene geçer.

Kaynaklar

ANTMEN Ahu, (2010). "20 Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar", 3. Baskı, İstanbul: Sel Yayınları.

EROĞLU Özkan, (2015). "Modern Sanat", Birinci Baskı, İstanbul: Tekhne Yayınları, 419s.

GRAHAM-DIXON Andrew(Ed), (2010). "Sanat Atlası", Çev: Ayça SABUNCUĞLU, Begüm KOVULMAZ, Esen GÜR, Arda SAVCI, Füsün SAVCI, İstanbul: Boyut Yayıncılık.

MELICK Tom ve FORTENBERRY Diane_(Ed.) (HAYDARAYDAROĞLU Mine Türkçe Ed.), (2015). "Tarih Boyunca Sanat, Dünya Sanat Tarihinde Üsluplar ve Akımlar", Çev: Dilek şENDİL, Süreyya EVREN, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 368s.

THOMPSON Jon, (2014). "Modern Resim Nasıl Okunur", Çev: Firdevs Candil ÇULCU, Birinci Baskı, İstanbul: Hayal Perest Yayınları, 400s.

İnternet Kaynakları

http 1: <https://www.tonitapies.com/en/antoni-tapies-main/> (Erişim Tarihi: 17.06.2019).

http 2: (Söylenti Dergisi). <https://www.soylentidergi.com/antoni-tapies-hayati-ve-eserleri/> (Erişim Tarihi: 24.05.2019).

Yenilikçi Ve Yaratıcı Sanatın Önemli Temsilcisi: Eserleriyle Antoni Tapies

http 3: (ART TV. Websitesi, Sanatçılar: Antoni Tapies), <https://www.arttv.com.tr/sanatcilar/diger/abstract-expressionist-antoni-tpies> (Erişim Tarihi: 24.05.2019).

http 4: (Filozof Net, 2019). <http://filozof.net/Turkce/edebi-sahsiyetler-kisilikler-biyografileri/17088-antoni-tapies-kimdir-hayati-eserleri-hakkinda-bilgi.html> (Erişim Tarihi: 24.05.2019)

Görsel Kaynaklar

Resim-1- <http://www.contemporaryartdaily.com/2012/01/antoni-tapies-at-museum-fur-gegenwartskunst-siegen/> (Erişim Tarihi: 17. 06. 2019).

Resim-2-<http://www.twocoatsofpaint.com/2009/05/antoni-tapies-at-dia.html>(Erişim Tarihi: 17. 06. 2019).

Resim-3-<http://www.twocoatsofpaint.com/2009/05/antoni-tapies-at-dia.html>(Erişim Tarihi: 17. 06. 2019).

Resim-4- THOMPSON Jon, (2014). **Modern Resim Nasıl Okunur**, Çev: Firdevs Candil ÇULCU, Birinci Baskı, İstanbul: Hayal Perest Yayınları.

Resim-5- https://en.wikipedia.org/wiki/Antoni_T%C3%A0pies#/media/File:Fundaci%C3%B3_T%C3%A0pies_02.JPG (Erişim Tarihi: 19. 05. 2019).

Resim-6-<https://www.christies.com/lotfinder/Lot/antoni-tapies-1923-2012-arquitectura-architecture-6100723-details.aspx> (Erişim Tarihi: 17. 06. 2019).

Resim-7-<https://curiator.com/art/antoni-tapies/cos-de-materia-i-taques-taronges> (Erişim Tarihi: 17. 06. 2019).

Resim-8-<http://www.twocoatsofpaint.com/2009/05/antoni-tapies-at-dia.html>(Erişim Tarihi: 17. 06. 2019).

Resim-9- <https://www.dorotheum.com/en/1/5789791/> (Erişim Tarihi: 17. 06. 2019).

Resim 10- https://en.wikipedia.org/wiki/Antoni_T%C3%A0pies#/media/File:57_N%C3%BAvol_i_cadira_d'Antoni_T%C3%A0pies.jpg (Erişim Tarihi: 17. 06. 2019).

Resim-11- <https://www.fiac.com/en/galleries/on-site-petit-palais/antoni-tapies/> (Erişim Tarihi: 17. 06. 2019).

Resim-12- <https://www.wikiart.org/en/antoni-tapies/lectura-1998> (Erişim Tarihi: 17. 06. 2019).